

Janusz Korczak,

Daniel S. Halpérin

Daniel Halpérin beschrijft het leven en het werk van Janusz Korczak, de Poolse pionier en kampioen op het gebied van de kinderrechten.

Portret van Janusz Korczak

Janusz Korczak werd geboren als Henryk Goldzmit in een liberaal Joods gezin in Warschau. Aan het begin van zijn literaire carrière nam hij het pseudoniem Janusz Korczak aan. Hij was zich al zeer jong bewust van de ellende in de steden en zijn eerste schrijfsels gingen dan ook over straatkinderen. Om later kinderarts te kunnen worden, studeerde hij geneeskunde.

Korczak wilde zich niet concentreren op de fysieke gezondheid, maar wilde geesten vormen, onrechtvaardigheden corrigeren en werken aan een betere maatschappij. In 1912 gaf hij zijn praktijk als kinderarts op om directeur te worden van Dom Sierot, een tehuis voor sociaal uitgesloten kinderen. Korczak woonde er op een zolderkamer om dag en nacht te kunnen waken over het welzijn van zijn kinderen en toetste zijn ideeën aan het echte leven. In 1940 werden Korczak en zijn weeshuis verbannen naar het getto van Warschau, waar hij twee jaar zorgde voor honderden zieke en honger lijdende kinderen. Van de mogelijkheid om uit het getto te ontsnappen, maakte Korczak geen gebruik. Samen met 200 kinderen uit zijn weeshuis werd hij vermoord door de nazi's in het kamp van Treblinka.

Van alle inspirerende figuren in de geschiedenis van de opvoedkunde is Janusz Korczak (1878-1942) ongetwijfeld de meest uitzonderlijke. Hij was kinderarts en pionier van de sociale geneeskunde, schrijver, begeleider in vakantiecampen voor kinderen en directeur van een weeshuis, de eerste militant voor de kinderrechten, universiteitsprofessor en radio-presentator *avant la lettre*. Hij was eigenlijk alles behalve pedagoog – een beroepsgroep die volgens hem te sterk was vastgeroest in theorie of ideologie. Korczak was een uitstekende opvoeder die zijn kennis opdeed door zelf deel te nemen aan het dagelijks leven van kinderen en door zijn inzicht in hun fysieke, mentale en sociale behoeften. Hij had een immens respect voor kinderen en was ze zo toegewijd dat hij zijn eigen leven voor hen opofferde.

Het belang van respect

Het begrip respect ligt ten grondslag aan al zijn andere ideeën. Korczak was niet naïef. Hij beseftte dat liefde, hoe belangrijk ook, niet van iedereen kon worden verlangd, zeker niet van opvoeders. Respect daarentegen, dat niet minder belangrijk is voor de identiteitsvorming van kinderen, kon worden gedefinieerd, aangeleerd en geëist.

Een gebrek aan respect of de schending ervan kon worden bestraft. Daarmee was respect niet alleen een theoretisch concept maar ook een hulpmiddel van onschatbare waarde voor het bewaken van de rechten en de plichten van ieder individu, in alle domeinen van het leven.

Korczak moedigde ouders en opvoeders aan om het kind te erkennen als een volwaardig menselijk wezen, niet als een toekomstige volwassene: 'Kinderen zijn niet de mensen van morgen, ze zijn mensen vandaag'.

Respect betekent ook respect voor het werk en voor het huis wat de kinderen tot hun thuis moesten maken.

Respect voor de regels is van groot belang voor het leven in een groep. Indien nodig moeten ze in groepsverband worden bedacht, omdat mensen meer respect hebben voor iets waaraan ze zelf hebben meegewerkt dan voor iets dat ze wordt opgelegd. Ook bevestigen regels dat ruzies van de kinderen een ernstige zaak zijn en dat het belangrijk is om te komen tot een compromis, om te vergeven en het weer bij te leggen.

Mentors en referenda

Ieder nieuw kind in het weeshuis werd voor drie maanden onder de bescherming

een leven gewijd aan kinderen

van een ouder kind geplaatst. Na de eerste maand, en opnieuw een jaar later, werd aan alle kinderen gevraagd om hun gevoelens ten opzichte van het nieuwe kind te uiten door middel van een stemming of referendum. Ze hadden daarbij de keuze tussen: 'Ik vind hem of haar echt leuk', 'Ik heb geen mening' of 'Ik mag hem of haar niet'. Tussen de twee stemrondes moest het nieuwe kind het vertrouwen van de groep proberen te winnen en moest de groep zijn best doen om de nieuwkomer te integreren. Afwijzing kwam maar zeer zelden voor.

De eerste kinderkrant

Korczak besteedde bijzonder veel aandacht aan het recht van kinderen op vrije meningsuiting. Hij maakte daarvoor onder andere gebruik van een mededelingenbord, een brievenbus, een knipselmuur, een schoolkrant, vergaderingen en debatten. Stuk voor stuk efficiënte manieren om kinderen te stimuleren deel te nemen aan het leven in het weeshuis en in de stad. In 1926 richtte hij de eerste krant op die werd geschreven voor en door kinderen. De krant verscheen tot in 1939 wekelijks met een oplage van 150 000 exemplaren.

Het parlement

Om misbruik van gezag door volwassenen te voorkomen en om vorm te geven aan het idee van zelfbestuur, riep Korczak een parlement in het leven. Dit parlement bestond uit 20 kinderen, die waren verkozen door hun collega's. Het had niet alleen een raadgevende functie, het kon ook nieuwe wetten aannemen en zich uitspreken over de aanvaarding (of de afwijzing) van een kind, een opvoeder of een ander personeelslid van het weeshuis. Het was ook de

taak van het parlement om schoolondersteuning te organiseren, om ervoor te zorgen dat het werk op een rechtvaardige manier werd verdeeld en om certificaten uit te reiken om kinderen te belonen die iets opmerkelijks hadden gepresteerd.

De rechtbank

'Kinderen hebben recht op een onpartijdige en serieuze behandeling van hun problemen. Tot nu toe hing alles af van de goede wil en het humeur van de opvoeder. Het is tijd om een einde te maken aan dat soort despotisme,' vond Korczak. Daarom richtte hij een rechtbank op in het weeshuis. Die telde vijf rechters, geloot uit een groep kinderen die de voorgaande week niet het subject van een aanklacht waren geweest. De griffier van de rechtbank – een volwassene – was verantwoordelijk voor het verzamelen van de getuigenverklaringen en het opmaken van de verslagen van de hoorzittingen. De rechtbank hield iedere week zitting en was bevoegd om alle leden van het weeshuis te berechten, ook de volwassenen. Korczak zelf moest vijfmaal voor de rechtbank verschijnen.

Rechten van het kind

Korczak vormde de inspiratie voor het Verdrag voor de Rechten van het Kind van

1989. Sinds het begin van de twintigste eeuw pleitte hij voor een dergelijk verdrag en zijn werk zit vol verwijzingen naar de rechten die hem het nauwst aan het hart lagen: het recht op respect, het recht om fouten te maken, het recht op eigendom, op onderwijs, het recht om zich te verzetten tegen pedagogische stromingen die ingaan tegen de overtuiging van het kind, het recht om te protesteren tegen onrechtvaardigheid, en zelfs het recht op, af en toe, een leugen.

Korczak geeft geen recepten of makkelijke antwoorden voor de opvoeders van vandaag. 'Het leven is geen reeks van rekenkundige problemen waarvoor er slechts één oplossing bestaat en twee manieren om deze te vinden.' Wel benadrukt hij hoe belangrijk het is dat je je volledig betrokken voelt bij je werk, dat je jezelf kunt relativiseren, dat je trouw blijft aan jezelf en dat je hoge eisen aan jezelf stelt voor je veeleisend wordt ten opzichte van anderen.

Daniel S. Halpérin is voorzitter van de Association Suisse des Amis du Dr. J. Korczak. Meer info over Janusz Korczak: www.korczak.nl